

Congresverslagen

Seksuologische onderzoekers wereldwijd bijeen onder leiding van Theo Sandfort¹

Reinhilde Melles²

Van 16 tot 19 juli jl. vond in Bloomington (Indiana, V.S.) de 29e meeting van de International Academy of Sex Research (IASR) plaats. Voor mij een primeur en een bijzondere ontmoeting met enthousiaste mensen die wereldwijd met seksuologieonderzoek bezig zijn. Onderzoekers die gepromoveerd zijn en ten minste drie internationale publicaties in gerenommeerde internationale wetenschappelijke tijdschriften hebben gepubliceerd kunnen het lidmaatschap aanvragen van de IASR. De jaarlijkse meeting is overigens vrij toegankelijk. Door het kleinschalige karakter, de IASR heeft ong. 300 leden van wie er ong. 150 aanwezig waren, is de meeting van de IASR een uitstekende gelegenheid om kennis te maken met de "gezichten achter de namen". De presentaties waren over het algemeen de moeite waard, de discussies levendig, zelfs de postersessie bleek een drukbezochte aangelegenheid voor uitwisseling en discussies over onderzoek. Al met al een inspirerende en verrijkende belevenis.

De meeting bestond uit 8 symposia met 13 vrouwelijke en 16 mannelijke sprekers, 4 invited lectures (allen mannen!) en de voordracht van de IASR-President, onze landgenoot Theo Sandfort. In zijn rede sprak hij over "Sexual orientation and gender: Stereotypes and beyond", waarin hij zichzelf introduceerde als de eerste openlijke gay-president van de IASR. Sandfort suggereerde homoseksuelen te zien als een derde sekse. Homoseksuelen blijken namelijk op de PEQ zowel mannelijk als vrouwelijk gedrag te vertonen, terwijl heteroseksuelen vaak laag scoren op beide schalen.

De inhoudelijke bijdragen zijn te divers en talrijk om hier te beschrijven, maar ik wil de lezer een persoonlijke indruk niet onthouden.

De eerste dag heb ik alleen een bezoek aan het Kinsey instituut mee kunnen pikken en helaas het dagdeel over seksuele motivatie gemist (inclusief een -naar ik vernam- uitstekende presentatie van Stephanie Both). Het bezoek aan het Kinsey instituut maakte de dag al de moeite waard. Zo hingen er prachtige foto's van gezichten van vrouwen op het moment van orgasme en erotische foto's van oudere vrouwen. Veel mensen maakten dankbaar gebruik om eens rond te snuffelen, in de boekenkasten te duiken en materiaal te bekijken.

De tweede dag opende met een symposium over nieuwe onderzoeken naar vrouwelijke seksualiteit van het Kinsey institute. Bancroft vertelde over een onderzoek naar

voorspellers van een positievere seksuele relatie, te weten begrip van de partner hoe je je voelt tijdens seks, aantrekkelijkheid van de partner, frequentie van seksueel contact en mentale gezondheid. Voorspellers van een positievere eigen seksualiteit waren gevoelens van eigen seksuele aantrekkelijkheid en aantrekkelijkheid van de partner. Witte vrouwen bleken meer waarde te hechten aan emotionele verbondenheid met de partner gedurende seksualiteit, terwijl zwarte vrouwen het belangrijker vonden om te kunnen praten met de partner over seks. Op grond van deze gegevens concludeerde Bancroft dat het een vergissing zou zijn om als therapeut te focussen op het krijgen van een orgasme omdat dit niet correspondeert met de mening van de vrouwen. Wel is het van belang in de therapie aandacht te besteden aan seksuele stimulatie in zijn algemeenheid en de emotionele verbondenheid met de partner.

Eric Janssen rapporteerde uit zijn onderzoek een inhiberend effect van negatieve emoties als angst en depressie op seksualiteit bij heteroseksuele vrouwen, nog meer dan bij mannen. Bij een substantiële minderheid van de onderzoekspopulatie blijkt echter juist een toename van seksuele responsiviteit bij negatieve stemming. Vooral gevoelens van boosheid kunnen bij deze groep een faciliterend effect hebben op seksuele opwindbaarheid.

Martin Lalumière hield een indrukwekkend betoog over de stand van zaken met betrekking tot onderzoek naar individuele verschillen in de mannelijke neiging tot verkrachten en de theorievorming hieromtrent. Tegen de verwachting in blijkt "major" psychopathologie niet belangrijk te zijn, maar antisociaal gedrag wel. Verkrachters blijken zich op diverse gebieden antisociaal te gedragen. De beschikbaarheid van seksuele partners blijkt wel belangrijk te zijn, maar anders dan verwacht. Verkrachters zijn evenveel in de gelegenheid tot seksueel contact, maar zijn minder tevreden met deze seksuele contacten. Tevens blijken verkrachters met seksuele opwindning te reageren op beelden van geweld. Niet-seksuele gewelddadige daders hebben deze seksuele voorkeur voor geweld niet. Aldus zijn verkrachters doorgaans antisociale mannen met een neiging tot seksuele promiscuïteit die seksueel aangetrokken worden tot gewelddadig gedrag. Theorievorming kan gaan in de richting van een sadistische seksuele voorkeur of verkrachting als bijproduct van een toenaderingspoging waarbij de verkrachter niet bezorgd is over de ander, focust op seks en een gebrek aan remming heeft met betrekking tot gewelddadig gedrag zonder instemming van de ander.

Interessant op deze dag was verder een pleidooi van Irv Binik om dyspareunie te zien als een pijnprobleem in plaats van een seksueel probleem. De pijn treedt immers ook in niet-seksuele situaties op, zoals bij het plassen, sporten en tampongebruik. Tevens beschreef Binik de term dyspareunie als niet helpend. Is de wereld verdeeld in seksuele en niet-seksuele pijn? We spreken toch ook niet van een "tennisstoornis" (al hebben we in Nederland wel de term tennisarm, RM) en hoofdpijn tijdens seks is toch ook geen dyspareunie? Vrouwen met dyspareunie willen praten over de pijn en niet over seks. Sommige vrouwen zijn in staat tot plezierige seks als zij de pijnlijke plekken niet (laten) aanraken.

Vrouwen met Vulvair Vestibulitis Syndroom blijken een

veel lagere pijndrempel te hebben, ook -zij het minder- in de rest van het lichaam. Zij nemen tactiele aanrakingen waar die gewone vrouwen niet voelen.

De term dyspareunie zou volgens Binik vervangen moeten worden door een urogenitaal pijnsyndroom, waarbij de volgende dimensies worden benoemd: een beschrijving van de pijn, de bekkenbodemspansing, de penetratieangst, het vermijdingsgedrag en de fysieke pathologie. Verder dient een ieder zich te realiseren dat het wegnemen van de pijn nog geen garantie is voor plezier in seks. "Pain is always real and always in the mind."

Marca Sipski rapporteerde een onderzoek naar de mogelijkheid tot orgasme van vrouwen met ruggenmergletsel. 44% van deze vrouwen bleek in het laboratorium in staat te zijn een orgasme op te wekken. Het orgasme van de vrouwen met ruggenmergletsel bleek niet te verschillen van het orgasme van de gezonde controlegroep, van wie 100% een orgasme kreeg, noch in de subjectieve beschrijving van het orgasme, noch in de gemeten hartslag, bloeddruk en ademhaling. Uit dit onderzoek kan de conclusie worden getrokken dat voor het orgasme het brein niet nodig is en dat wellicht reflexbogen aangeleerd kunnen worden.

Een interessante conclusie van David Rowland bij zijn onderzoek naar de seksuele respons bij mannen met gremde ejaculatie was dat alleen de zelf gerapporteerde seksuele opwindning lager was, maar de genitale opwindning niet in vergelijking met een gezonde controlegroep.

Julia Heiman hield een pleidooi om de term "sexual desire" meer ervaringsgericht te omschrijven in plaats van disfunctie-gericht. Afhankelijk van de omschrijving van de vrouwen zelf, kan de term "Desire" meer gespecificeerd worden bijvoorbeeld in de wens om aangeraakt te willen worden, dus receptief in plaats van initiatief.

Janet Shibley Hyde concludeerde dat werkende vrouwen vooral door de media geproblematiseerd worden. Deze veronderstelling is niet gebaseerd op feiten: huisvrouwen zijn namelijk even vermoeid als werkende vrouwen. Bovendien zijn er geen significante verschillen in zin in seks tussen parttime werkende vrouwen, fulltime werkende vrouwen en huisvrouwen.

Jim Pfaus kreeg enthousiaste reacties op zijn expressieve en humoristische presentatie van zijn onderzoek bij ratjes. Het hoogtepunt van zowel zijn presentatie als zijn onderzoek waren de subtiele bewegingen van de kontjes van de vrouwelijke ratjes, door Pfaus en public gevisualiseerd. Met deze bewegingen blijken de vrouwelijke ratjes het aantal penetraties te bepalen.

Tolman benadrukte de invloed van socialisatie van meisjes waarbij meisjes vooral leren bezig zijn met een goed seksueel object te worden waardoor zij normatief en niet ervaringsgericht naar zichzelf leren kijken.

Normswaardig was verder nog een onderzoek van Lee Beckstead naar de ervaringen van homoseksuelen met heroriëntatietherapie in de vorm van aversietherapie, cognitieve gedragstherapie, relapse-prevention en hypnose toegepast bij homoseksuelen in conflict met hun seksuele voorkeur. Bij de succesvolle groep bleek er geen verandering te zijn opgetreden in de seksuele oriëntatie, de seksuele gevoelens ten aanzien van het eigen en andere geslacht bleken niet veranderd. Wel bleek deze groep een cognitieve

verandering te hebben ondergaan ten aanzien van de seksuele gevoelens naar het eigen geslacht door deze aantrekkingskracht eerder toe te schrijven aan externe oorzaken, de seksuele fantasieën naar het eigen geslacht eerder te beoordelen als bewondering dan erotisch. Door deze cognitieve afsplitsing van seksuele gevoelens naar het eigen geslacht bleek deze groep in staat tot een beperking van het homoseksueel gedrag. Bovendien was de zelfacceptatie bij deze groep toegenomen. Ondanks deze heilzame elementen van seksuele heroriëntatietherapie kan deze vorm van therapie veel schade aanrichten. Beckstead noemde een waslijst van negatieve effecten zoals de toename van zelfhaatgevoelens, afname van gevoelens van eigenwaarde, het mislukken van de therapie toeschrijven aan persoonlijk falen, een toename van depressie en suïcidepogingen, verlies van geliefden en vriendschappen, een vertraging van de "coming-out", een verminderde capaciteit voor intimiteit met het eigen geslacht etc..

Beckstead concludeerde dat de dystonia en de ervaren conflicten met homoseksualiteit behandeld kunnen worden, maar niet de homoseksualiteit zelf als probleem. "Empowering" van homoseksuele patiënten door voorlichting, groepstherapie en de permissie van homoseksualiteit is belangrijk.

Ronduit teleurstellend vond ik de bijdragen over seksualiteit in diverse culturen (o.a. India, het Caribisch gebied, Japan). Zo bleek Jankowiak een op zich interessante studie te hebben verricht naar overspel en de reacties van vrouwen in diverse uiteenlopende culturen. Helaas onderbouwde hij zijn conclusie dat overspel voorkwam in iedere cultuur, ongeacht de culturele normatieve restricties of permissies methodologisch niet, waardoor de "ins en outs" van een dergelijke omvangrijke antropologische studie niet werden belicht.

Op het congres bleken de politieke obstakels in Amerika voor seksuologisch onderzoek een issue. Door gebrek aan onafhankelijke financiering is het gevaar dat het seksuologisch onderzoek te veel bepaald wordt door de farmaceutische industrie waardoor het wetenschappelijk karakter in gevaar komt. Helaas bleef dit steken in ad-hoc beleid, het rapporteren van ervaringen en oppervlakkige richtlijnen, zonder dat er een duidelijk beleid uit voortkwam om de politiek te beïnvloeden. Vreemd dat, hoewel het voortbestaan van de seksuologie afhankelijk is van politieke keuzes, noch onderzoekers, noch seksuologen blijkbaar veel richtlijnen hebben over hoe het politieke beleid te beïnvloeden. Misschien wordt het tijd voor een onderzoek naar de inhiberende en exciterende factoren van politieke opwindbaarheid.

¹ Geaccepteerd voor publicatie: 9 september 2003.

² Drs. R. Melles, GZ-psycholoog, gedragstherapeut i.o., seksuoloog NVVS, Afd. Medische Psychologie, Academisch Ziekenhuis Maastricht. Tel. 043-3875686. E-mail: rme@smps.azm.nl